

Undervisningsforløb:

Lokalhistoriske kildepakker – Amager og Christianshavn (Skoleliv og arbejde)

Lærervejledning – erindringer

Om materialet

Disse erindringsuddrag omhandler temaerne *Skoleliv* og *Arbejde*. Erindringerne stammer fra arkivets samlinger af pensionisterindringer fra 1969 og 1995 og er skrevet af Knud Georg Vilhelm Jensen, Karl Perrson og Marquerite Winther. Uddragene giver et indblik i børns skolegang og arbejdsliv i begyndelsen og første halvdel af 1900-tallet. Nedenfor kan man finde elevopgaver og undervisningsforslag til hvert erindringsudrag.

Fakta

Målgruppe: Grundskolen

Klassetrin: 3.- 10.

Kompetenceområde: Kildearbejde

Fag: Historie

Omfang: Varierende

Temaerne er valgt med henblik på, at eleverne skal kunne leve sig ind i erindringen og identificere sig med den personlige fortælling. Derigennem kan de få en fornemmelse af, hvordan samfundet og børns vilkår har ændret sig over tid, og den betydning det har haft på deres liv og hverdag i dag. Materialets omfang er meget fleksibelt og undervisningsforslagene lægger op til, at læreren kan arbejde med kildeuddragene i et enkelt modul eller som en del af et længere forløb. Som lærer kan man vælge, at klassen arbejder med det samme uddrag under samme tema, eller man kan fordele de forskellige temaer og uddrag mellem eleverne, så de arbejder med hver deres historiske vinkel.

Erindringerne kan tilgås i deres oprindelige form, men da disse kan være meget teksttunge, er de derfor bearbejdet og inddelt i tematiske uddrag til brug for eleverne. På den måde fremstår de mere overskuelige og tilgængelige. Hvis erindringen oprindeligt er håndskrevet, står dette uddrag sammen med det transskriberede. Læreren kan her vælge, hvorvidt eleverne skal prøve kræfter med den håndskrevne del. Hvis erindringen oprindeligt er maskinskrevet, er det denne udgave der er benyttet. I uddragene kan man finde henvisning til sidetal på de originale erindringer i transskriberet eller maskinskreven form. Uddragene findes i mappen, "Materiale".

Materialets opbygning

Undervisningsmaterialet er bygget op omkring fem punkter, der er uddybet nedenfor. Under pkt. 3 – *kildearbejde* er der konkrete elevopgaver. De øvrige punkter er tænkt som didaktiseringsforslag. Læreren kan frit vælge i hvor høj grad der skal arbejdes med de forskellige punkter. Man kan fx vælge kun at arbejde med erindringsuddraget og de tilhørende spørgsmål, eller man kan vælge at arbejde med det første punkt og så lade eleverne efterfølgende selv researche sig frem til svarene på de spørgsmål, som de stiller til fotografiet.

1. Nysgerrighed og undren

Ved hjælp af udvalgte fotos er det hensigten at vække elevernes nysgerrighed og undren. De bliver præsenteret for et udvalg af fotos til et af temaerne. Fx følgende:

- Arbejde:
 - [Mælkekusk med mælkedrenge - kbhbilleder.dk](http://kbhbilleder.dk)
 - [Mælkevogn - kbhbilleder.dk](http://kbhbilleder.dk)
 - [Børsgade 48 - 50 - kbhbilleder.dk](http://kbhbilleder.dk)
 - [Mælkevogn - kbhbilleder.dk](http://kbhbilleder.dk)
 - [Søgning på "arbejdere" - kbhbilleder.dk](http://kbhbilleder.dk)
 - [Østre Gasværk - kbhbilleder.dk](http://kbhbilleder.dk)
 - [Københavns Frihavn - kbhbilleder.dk](http://kbhbilleder.dk)
 - [Glud & Marstrand - kbhbilleder.dk](http://kbhbilleder.dk)
 - [Vesterbrogade 149, Bing & Grøndahl - kbhbilleder.dk](http://kbhbilleder.dk)
 - [Knabrostræde 3 - kbhbilleder.dk](http://kbhbilleder.dk)
- Skoleliv:
 - [Skolebillede - kbhbilleder.dk](http://kbhbilleder.dk)
 - [4. klasse - kbhbilleder.dk](http://kbhbilleder.dk)
 - [Sundholm Skole - kbhbilleder.dk](http://kbhbilleder.dk)
 - [Sundholm Skole - kbhbilleder.dk](http://kbhbilleder.dk)
 - [Efterslægtens Skole - kbhbilleder.dk](http://kbhbilleder.dk)
 - [Hans Tavsensgades skole - kbhbilleder.dk](http://kbhbilleder.dk)
 - [Ny Carlsbergvejens Skole - kbhbilleder.dk](http://kbhbilleder.dk)
 - [Ny Carlsbergvejens Skole - kbhbilleder.dk](http://kbhbilleder.dk)
 - [Skolestue, Vester Voldgades Skole - kbhbilleder.dk](http://kbhbilleder.dk)
 - [Nørre Farimagsgade 51, Vajsenhusets skole - kbhbilleder.dk](http://kbhbilleder.dk)
 - [Klasse fra Det Kongelige Opfostringshus - kbhbilleder.dk](http://kbhbilleder.dk)

Eleverne udvælger et foto og skriver så mange undrespørgsmål til det, som muligt. Ovenstående links er blot forslag til fotos. Disse fotos stammer ikke nødvendigvis fra den pågældende bydel, som kildepakken omhandler, men giver mere et indblik i arbejds-, krigs- og skolelivet i København. Læreren kan selvfølgelig udvælge andre og mere lokale fotos, hvis det ønskes. Eleverne præsenterer deres spørgsmål i klassen. Spørgsmålene bruges igen under punkt 3 – *kildearbejde*.

Elever på 3.-4. klassetrin kan farvelægge de gamle fotos så realistisk som muligt. Øvelsen kan indledes med en dialog om verden var sort/hvid i gamle dage? Kan vi

være sikre på, at fx himmel og træer havde samme farve som i dag? Afslutningsvis præsenterer eleverne deres farvelagte fotos, og læreren faciliterer en klassesamtale, der fokuserer på, at eleverne via deres farvelægning har fortolket kilden og dermed skabt en ny kilde. Alternativt kan eleverne også "modernisere" et sort/hvidt foto. Her skal de tegne de kendetegn, der mangler for at gøre det nutidigt. På den måde bliver deres refleksioner over fortid og nutid meget tydelige.

2. Aktivering af forforståelse

Inden uddraget læses, kan klassen have en dialog om, hvordan eleverne tror det var at gå i skole eller på arbejde i gamle dage. Læreren kan læse erindringsuddraget højt. Indskoling- og mellemtrinselever kan tegne under oplæsningen. Deres tegninger kan efterfølgende danne grundlag for en dialog om deres forskellige tegninger og dermed tolkninger af uddraget. I forlængelse heraf kan man tale med eleverne om, at de gennem deres tegninger har skabt nye kilder.

3. Kildearbejde (oplysninger og spørgsmål)

Eleverne kan med fordel læse uddraget igen, inden de noterer erindringens oplysninger. Dette kan gøres ud fra følgende punkter inden arbejdet med spørgsmålene. Elever på 3.-4. klassetrin kan også udfylde disse oplysninger. Enten individuelt eller fælles i klassen:

- Kilde: Hvilken type kilde er det?
- Navn/årstal: Hvem har skabt kilden og hvornår? Hvad ved vi om kildens afsender?
- Hvilken hændelse/begivenhed handler uddraget om?
- Hvornår tror du hændelsen er sket?
- Er der ord, du ikke kender?

Derefter kan klassen have en dialog, med udgangspunkt i de oplysninger de har skrevet ovenfor. Eleverne besvarer spørgsmålene, hvorefter de kan vende tilbage til de spørgsmål de stillede til fotografiet og undersøge, om arbejde med kilde-spørgsmålene har hjulpet dem til at besvare spørgsmålene. I stedet for, at eleverne stiller 3-5 spørgsmål, kan de også stille et spørgsmål til erindringen, som undrer dem. Fx "Hvorfor er drenge og piger opdelt i skolen?" Mht. kilde-spørgsmålene kan læreren differentiere dem alt efter klassetrin. Mellemtrinselever kan arbejde med spørgsmål, der omhandler enkelte ord og tekstforståelse og udskolingselever kan arbejde med spørgsmål af mere problematiserende og diskuterende art.

4. Konstruktion

På baggrund af arbejdet med erindringsuddraget udarbejder eleverne en oversigt over, hvordan hverdagen ser ud for dem. Hvor meget tid bruger de hver især på skole, fritid, arbejde og lignende. Derefter udarbejder de en oversigt, hvordan de tror en mælkedrengs dag kunne have set ud. Hvor meget tid har han brugt på skole, arbejde, fritid og lignende. Alternativt kan de også udarbejde en oversigt over, hvordan de tror Knud, Karl og Marquerites hverdag har set ud.

På baggrund af deres tidsoversigter kan de også producere deres egne erindringer, hvor de beskriver deres skolegang og evt. fritidsarbejde. Alternativt kan de skrive en samlet tekst om, hvad de nu ved om *skoleliv* eller *arbejde* i gamle dage. Et andet produkt kan være, at de skal skrive et afsnit/kapitel til en historiebog for børn i 1.-3. klasse med fokus på det tema, de har arbejdet med. Her skal de bearbejde de oplysninger de er kommet frem til i deres kildearbejde og fokusere på, hvordan de formidler deres historiske viden.

I forhold til udskolingsklasser kan læreren vælge, hvor meget konstruktionsdelen skal være rettet mod afgangseksamen. De spørgsmål som de stiller til fotoet i starten, kan de arbejde videre med og udvikle til problemstillinger. Eller de kan udarbejde problemstillinger på baggrund af erindringsuddrag og fotos. Derudover kan eleverne undersøge kvarteret, der omtales i erindringen vha. fotos på www.kbh billeder.dk.

5. Præsentation/fremlæggelse

Afslutningsvis kan eleverne fremlægge deres arbejde og produkter. Det kan være deres tidsoversigter, eller erindringer om deres egen skolegang. Begge dele kan være ledsaget af billedmateriale, der understøtter deres arbejde. Hvis de har skrevet deres egen erindring, kan man også have en afsluttende dialog om at være historieskabende. Her kan man tale med eleverne om, hvad de tror deres erindringer kan fortælle om 100 år og hvad de ikke kan fortælle. På den måde kan deres egne erindringer være med til at tydeliggøre for dem, at kilders brugbarhed afgøres af, hvad man skal bruge dem til, og hvordan man spørger.

Knud G. V. Jensen (1969)

Skoleliv – kildearbejde

Efter I har noteret kildeoplysningerne, arbejder I med disse spørgsmål:

1. Hvad handler uddraget om? Genfortæl det med dine egne ord.
2. Knud skriver, at han startede i Bådsmandsstræde Skole, da han var seks år. Han skriver også, at der nu er gymnasie. Undersøg ved hjælp af de to oplysninger, hvor tror I Knuds skole lå og marker det på et kort. Kortene kan I finde på kbhbilleder.dk. Hvad er der i dag?
3. I Knuds erindring beskriver han mælkedrengene. Hvad tror du en mælkedreng er, og hvorfor tror du, at de møder i skole i deres uniform?
4. Hvorfor tror du, at der både var formiddagsskole og eftermiddagsskole dengang Knud gik i skole?
5. Udover mælkedrengene skriver Knud også om, at børn arbejder på fabrik samtidig med, at de skal passe deres skole. Hvorfor tror du, at børnene er nødt til at arbejde?
6. Hvad synes du Knuds erindring kan fortælle om at gå i skole i starten af 1900-tallet?
7. Her kan du se Knuds protokol fra Bådsmandsstrædes Skole. Hvad kan protokollen fortælle om Knud og hans skolegang?: [Kildeviseren \(kbharkiv.dk\)](http://kildeviseren.kbharkiv.dk)
8. Hvad er forskellen på at gå i skole dengang og i dag? Hvordan har det forandret sig?
9. Find dine kildeoplysninger. Hvornår er kilden skrevet og hvornår foregår de hændelser, Knud skriver om? Er Knud tæt på eller langt fra i tid i forhold til de begivenheder, han beskriver? Hvad synes du det betyder for kildens brugbarhed?

Knud G. V. Jensen (1969)

Arbejde – kildearbejde

Efter, I har noteret kildeoplysningerne, arbejder I med disse spørgsmål:

1. Hvad handler uddraget om? Genfortæl det kort med dine egen ord.
2. Knud skriver, at han kom i lære i på en flydedok i 1909 for enden af Strandgade op til den grønlandske handelsplads. Han skriver også, at B&W havde deres store virksomhed. Find begge steder på et gammelt og et nyt kort. Hvad er der i dag?
3. Gå på kbhbilleder.dk og find fotos fra den grønlandske handelsplads og B&W fra starten af 1900-tallet. Hvad kendetegnede området dengang? Hvordan har det forandret sig og hvorfor tror du det har forandret sig?
4. Hvad synes du Knuds erindring kan fortælle om det at arbejde i begyndelsen af 1900-tallet? Hvad er forskellen på at arbejde dengang og i dag?
5. Hvilket indtryk får du af det sted Knud arbejder?
6. Find dine kildeoplysninger. Hvornår er kilden skrevet og hvornår foregår de hændelser, Knud skriver om? Er Knud tæt på eller langt fra i tid i forhold til de begivenheder, han beskriver? Hvad synes du det betyder for kildens brugbarhed?

Karl Persson (1969)

Skoleliv – kildearbejde

Efter I har noteret kildeoplysningerne, arbejder I med disse spørgsmål:

1. Hvad handler uddraget om? Genfortæl det med dine egne ord.
2. Hvad synes du Karl valgt at fokusere på i erindringen om sin skoletid i starten af 1900-tallet?
3. Hvordan beskriver Karl sine lærere? Hvorfor tror du, han har valgt at beskrive dem sådan?
4. Hvorfor tror du, Karl bliver forlegen, når han bliver spurgt om, hvad han får at spise derhjemme?
5. Hvad synes du erindringen kan fortælle om at gå i skole i starten af 1900-tallet? Find eksempler i kilden.
6. Hvordan har skolegangen forandret sig? Kan man bruge Karls erindring til at sige noget generelt om udviklingen fra dengang og til nu?
7. Vælg 3-5 ord som du ikke kender fra skemaet. Omformuler den til spørgsmål. Fx "Hvad betyder..." eller "Hvorfor skal Karl...". Research på de ord, I ikke kender og frem til svaret.
8. Find dine kildeoplysninger frem. Hvornår er kilden skrevet og hvornår foregår de hændelser, Karl skriver om? Er han tæt på eller langt fra i tid i forhold til de begivenheder, han beskriver? Hvad synes du det betyder for kildens brugbarhed?

Marquerite Winther (1995)

Skoleliv – kildearbejde

Efter I har noteret kildeoplysningerne, arbejder I med disse spørgsmål:

1. Hvad handler uddraget om? Genfortæl det med dine egne ord.
2. Marquerite skriver, at hun gik Dronningensgade Skole. Skolen lå i nummer 34. Prøv at finde fotos fra gaden på kbh-billeder fra den periode, hvor Marquerite gik der og i dag. Er der stadig skole, eller hvad er der i stedet?
3. Hvad synes du, Marquerite har valgt at fokusere på i sin erindring om skoletiden?
4. Hvilket indtryk får du af lærerne i Marquerites erindring? Find eksempler i erindringen.
5. Hvad synes du erindringen kan fortælle om at gå i skole i starten af 1900-tallet? Hvad kan den fortælle om at være barn i den periode? Find eksempler fra erindringen.
6. Hvordan har skolegangen forandret sig? Kan man bruge Marquerites erindring til at sige noget generelt om udviklingen fra dengang og til nu?
7. Vælg 3-5 ord som du ikke kender fra skemaet. Omformuler dem til spørgsmål. Fx "Hvad betyder..." eller "Hvorfor skal Marquerite...". Research på de ord, I ikke kender og frem til svaret.
8. Find dine kildeoplysninger. Hvornår er kilden skrevet og hvornår foregår de hændelser, Marquerite skriver om? Er hun tæt på eller langt fra i tid i forhold til de begivenheder, hun beskriver? Hvad synes du det betyder for kildens brugbarhed?